

เอกสารข้อมูล โครงการไฟฟ้าพลังงานลม ตำบลคำป๋าลหลาย อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร¹

การปรากฏตัว

การปรากฏตัว “โครงการผลิตไฟฟ้าพลังงานกังหันลม” ของบริษัท 555 กรีนเอ็นเนอร์จี จำกัด ในช่วงต้นเดือนตุลาคม 2566 ได้สร้างความวิตกกังวลใจแก่ชาวบ้านแก่ง - โนนคำซึ่งอยู่ในเขตที่ตั้งกังหันลมตลอดจนหมู่บ้านข้างเคียงซึ่งสัมพันธ์และใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้ที่บริษัทยื่นขออนุญาตจำนวน 121 ไร่ 3 งาน 68 ตารางวา

หลังทราบข่าวว่าเทศบาลตำบลคำป๋าลหลายได้ออกใบอนุญาตให้บริษัท 555 กรีนเอ็นเนอร์จี จำกัด เข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าว ชาวบ้านในนามกลุ่มอนุรักษ์น้ำซับคำป๋าลหลายได้รวมตัวกันยื่นคัดค้านการออกใบอนุญาตใช้พื้นที่ป่าและคัดค้านโครงการทันที โดยมีเหตุผลที่ยื่นคัดค้านดังนี้

(1) ไม่มีการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ในรัศมีที่จะตั้งโครงการ และไม่มีการทำประชาคมหมู่บ้านก่อนยื่นต่อสภาเทศบาลตำบลคำป๋าลหลายเพื่อให้มีมติในการดำเนินโครงการผลิตไฟฟ้าพลังงานลม แต่กลับมีการทำสัญลักษณ์กากบาทบนต้นไม้ แสดงจุดตั้งกังหันลม (ซึ่งต่อมาสภาเทศบาลตำบลคำป๋าลหลายมีมติ เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2565 ระบุชัดเจนว่า หากไม่มีการทำประชาคม มติโครงการผลิตไฟฟ้าพลังงานลมก่อนหน้านี้ต้องเป็นโมฆะ)

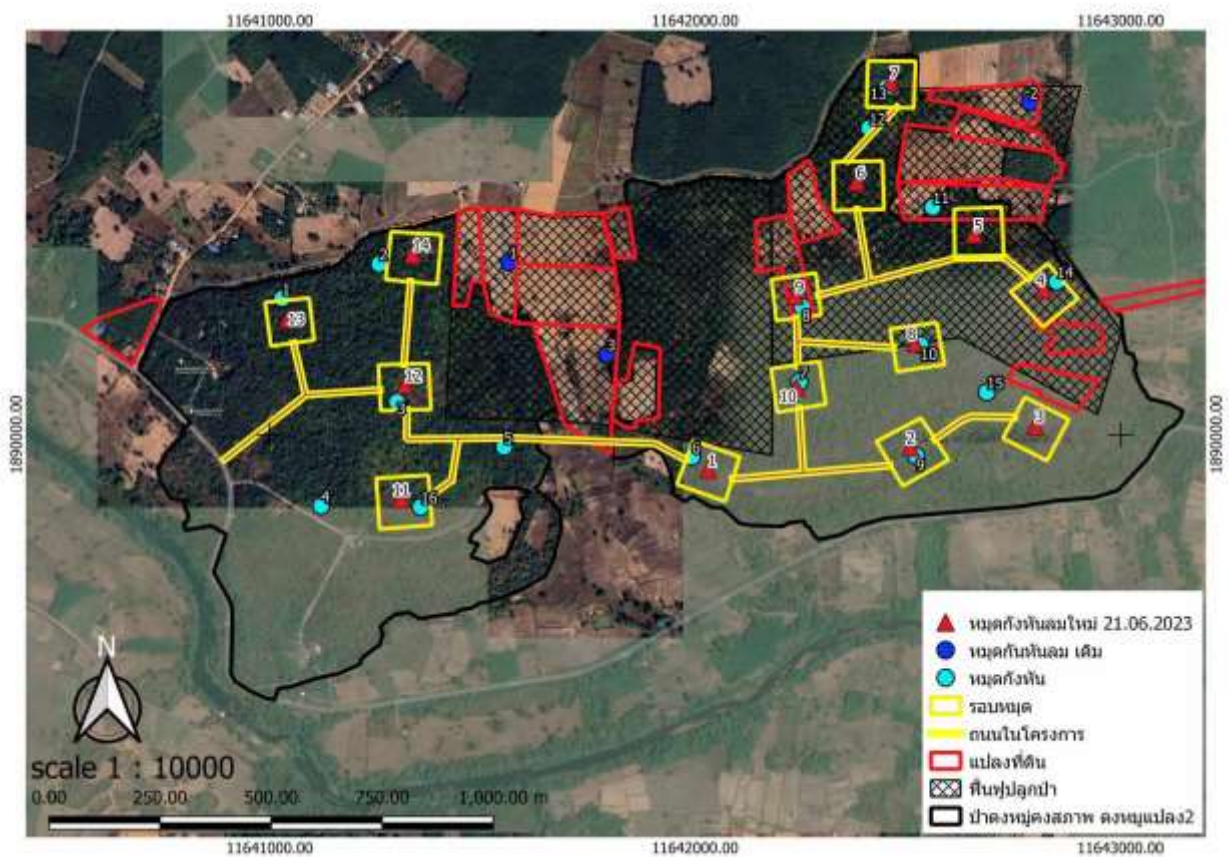
(2) โครงการไม่มีการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ โดยพบว่าบริษัทได้ยื่นขอผลิตไฟฟ้าที่ 80 เมกกะวัตต์ซึ่งเป็นกำลังการผลิตที่ไม่อยู่ในเงื่อนไขต้องทำการศึกษาผลกระทบ แต่ในความเป็นจริงพื้นที่โครงการตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าที่เป็นพื้นที่ทำกินและพื้นที่แหล่งอาหารของชุมชน ที่สำคัญตั้งระยะประชิดชุมชนเพียง 300 เมตร ชาวบ้านจึงหวั่นได้รับผลกระทบด้านเสียงที่มีคลื่นความถี่สูงและฝุ่นละออง รวมไปถึงผลกระทบจากการเกิดพายุ ไฟป่า

(3) ไม่มีการตรวจสอบพื้นที่และกำหนดขอบเขตที่จะตั้งโครงการให้ชัดเจน ไม่มีการตรวจสอบสภาพป่าก่อนยื่นเอกสารประกอบให้สภาเทศบาลตำบลคำป๋าลหลายมีมติเห็นชอบ เพราะรายงานตรวจสอบสภาพป่าและเอกสารประกอบอื่นๆ ปรากฏขึ้นภายหลังสภาเทศบาลตำบลคำป๋าลหลายมีมติเห็นชอบให้ดำเนินโครงการผลิตไฟฟ้าพลังงานลม ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดขั้นตอนอย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีการปรับลดพื้นที่ภายหลังการมีมติสภาฯ จึงทำให้มีมติเดิมที่มีออกมาต้องเป็นโมฆะ จึงแสดงให้เห็นว่ากระบวนการในการยื่นขอมิมีปัญหาและทำให้เกิดความขัดแย้งกับราษฎรในพื้นที่จริง

¹ ข้อมูลจาก งานวิจัย การแหย่ยี่ดที่ดินจากนโยบายป่าไม้นุคทหารคสช. กับการผลิตซ้ำความจนเรื้อรัง กรณี ป่าสงวนแห่งชาติดงหมู แปลง 2 (2567)

(4) ที่สำคัญพื้นที่ตั้งโครงการยังเป็นพื้นที่พิพาทที่กำลังดำเนินการแก้ไขปัญหากรณีนโยบายทวงคืนผืนป่าให้กับชาวบ้านเดือดร้อนและที่สำคัญพื้นที่ดังกล่าวยังเป็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจต่อชุมชน เนื่องจากเป็นแหล่งรายได้และแหล่งอาหารเลี้ยงปากท้องครัวเรือนจำนวนมากทั้งในเขตตำบลคำป่าหลายและพื้นที่โดยรอบ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งต้นน้ำซับซึม อาทิ อ่างถ้ำเม่น อ่างชะเม็ก อ่างเพสี ฯ ที่ไหลลงไปยังบริเวณนาหาดซึ่งเป็นพื้นที่นาผืนใหญ่ของคนในชุมชน

แผนภาพแสดงที่ตั้งของหมุดกั้นหินกลมด้านล่าง เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการคัดค้านของกลุ่มอนุรักษ์น้ำซับคำป่าหลายได้ทำขึ้นเพื่อนำเสนอให้เห็นว่า จุดที่ตั้งกั้นหินกลมจะกระทบกับพื้นที่ป่าไม้และพื้นที่ทำกินของชาวบ้านตรงไหนอย่างไรบ้าง

ข้อมูลล่าสุด เอกสารประกอบยื่นขอโครงการของทางบริษัทระบุว่า จะติดตั้งเสา กั้นหินกลมจำนวน 14 ต้น ใช้พื้นที่ต้นละ 6 ไร่ รวมพื้นที่เสา 84 ไร่ จะมีการทำถนนเชื่อมต่อระหว่างเสาแต่ละต้นกว้าง 10 เมตร โดยแบ่งเป็นพื้นที่ถนน 8 เมตร ไหล่ถนนฝั่งละ 1 เมตร ในส่วนของโรงไฟฟ้าซึ่งจะมีกำลังการผลิตที่ 80 เมกกะวัตต์ จะใช้พื้นที่ราว 20 ไร่

เบื้องหลังที่มาของโครงการไฟฟ้าพลังงานลม

แนวคิดเรื่องพลังงานสะอาดภายใต้นโยบาย BCG Model หรือ โมเดลเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว ” (Bio-Circular-Green Economy Model หรือ BCG) ซึ่งเป็นนโยบายที่พัฒนาขึ้นโดย ทีมเศรษฐกิจของรัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชา ระหว่างปี 2561-2562 เพื่อนำมาผลักดันเป็นวาระหลักในที่ประชุม APEC ครั้งที่ 29 ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 16-18 พฤศจิกายน 2565 ในฐานะ “วาระหลักเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตสภาพภูมิอากาศและความยังยืนด้านสิ่งแวดล้อม” หรือ เรียกว่า “ประกาศกรุงเทพมหานครว่าด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG” (the Bangkok Goal Declaration on BCG)

การประกาศ BCG Model เป็นหนึ่งในการแสดงตัวอย่างกระตือรือร้นของรัฐบาลทหารเพื่อให้เกิดการยอมรับในประชาคมโลก ว่าแม้เป็นรัฐบาลที่มาจากรัฐประหารก็สนใจปัญหาภัยคุกคามต่อการเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศของโลก และมีศักยภาพในการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการเกิดการแก้ไขแผนแม่บทป่าไม้และนโยบายทวงคืนผืนป่า ตลอดจนแผนงานย่อยต่างๆ เพื่อตอบรับกับประเด็นของประชาคมโลก ทั้งนี้ BCG ได้ถูกนำเสนอในฐานะ โมเดลการพัฒนาที่ยั่งยืน รับมือกับปัญหาโลกร้อน ลดการปล่อยคาร์บอนเครดิตเป็นศูนย์ (Net Zero) และจะพาประเทศหลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ กระจายโอกาส สร้างเศรษฐกิจยังยืน ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนทั้งขนาดกลางและขยายย่อม สร้างระบบเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมอุตสาหกรรมอาหารและยา การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ลดการใช้ทรัพยากรลง โดยจะมุ่งส่งเสริมการพัฒนา 3 เศรษฐกิจ คือ 1) เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) คือ การใช้ความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อผลิตสินค้า เพิ่มผลผลิต สร้างมูลค่าเพิ่ม ยกตัวอย่างไบโอดีเซล น้ำมันเอทานอล 2) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) คือ การนำเอาของหรือวัสดุเหลือใช้หมุนเวียนกลับมาใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุดไม่ทิ้ง เช่น นำกลบ เศษไม้ ชานอ้อย ขยะ มาทำโรงไฟฟ้าขยะ หรือโรงไฟฟ้าชีวมวล เป็นต้น 2) เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) คือ การพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นควบคู่กับการพัฒนาสังคมและการรักษาสิ่งแวดล้อมให้สมดุล ซึ่งในส่วนนี้มีการพูดถึงน้อยมาก เช่น แผนลดโลกร้อน ลดก๊าซเรือนกระจก โดยมี 4 ยุทธศาสตร์สำคัญ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการเกษตร ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านสุขภาพและการแพทย์ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านพลังงาน วัสดุเคมีภัณฑ์ และยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการท่องเที่ยวเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ทั้งนี้ โครงการพลังงานลมอยู่ในกลุ่มยุทธศาสตร์ที่ 3 ที่มุ่งหากพลังงานทดแทนแหล่งพลังงานฟอสซิลที่ใช้อยู่เดิมและทดแทนการนำเข้าจากร้อยละ 16.5 ในปี 2562 เป็นร้อยละ 30 ในปี 2580 ตามแผนพลังงานทดแทนพลังงานทางเลือกพ.ศ.2561-2580 (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564) เพื่อมุ่งเป้าลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนฯ ในภาคพลังงานซึ่งมีอัตราการปล่อยก๊าซคาร์บอนฯ สูงที่สุดของภาคการผลิตทั้งหมด และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกให้เหลือร้อยละ 20 -25 ในปี 2573 เปรียบเทียบกับปี 2548 และให้กลายเป็นศูนย์ (Net zero emission) ในปี 2593 ตามที่ให้พันธะสัญญาไว้ในที่ประชุม COP

ทว่าการขออนุญาตใช้พื้นที่ป่าดงหมู่แปลง 2 จำนวน 120 ไร่ เพื่อทำตังกังหันลมผลิตไฟฟ้าของบริษัท 555 กรีน เอ็นเนอร์จี จำกัด ได้เป็นการซ้ำเติมบาดแผลของชาวบ้านผู้เดือดร้อนจากการถูกรัฐแย่งยึดที่ดิน และเป็น

การตอกย้ำให้เห็นถึงความย้อนแย้งกันเองของนโยบายรัฐ ที่พยายามนำเสนอความมุ่งหมายเพิ่มพื้นที่ป่าไม้แต่การทำเหมืองหินหรือการทำกังหันลมล้วนก่อให้เกิดการถากถางและเปลี่ยนสภาพป่าไปอย่างสิ้นเชิง อีกทั้งยังเป็นการทำลายพื้นที่แหล่งความมั่นคงทางอาหารตามฤดูกาลของชุมชน

ทั้งนี้ การแย่งยึดที่ดินโดยเจรจาหลังฉากกับกลุ่มทุนภายใต้ข้ออ้างการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การใช้พื้นที่ป่าเพื่อผลิตไฟฟ้าจากพลังงานลมลดการปล่อยมลพิษจากแหล่งพลังงานฟอสซิลแต่ในกระบวนการได้มาซึ่งพลังงานนั้นกลับทำลายพร้อมๆ กับการกัดกินพวกเขาออกจากทรัพยากร และมีแนวโน้มจะกลายเป็นแหล่งมลพิษของคนในชุมชนเนื่องจากจุดตั้งเสากังหันลมตั้งอยู่ในระยะประชิดชุมชน วัด ไม่เกิน 300 เมตร

BCG Model ที่ประสานมือกับตลาดคาร์บอนเครดิต

ข้อสังเกตที่สำคัญอีกประการต่อโครงการผลิตไฟฟ้าพลังงานลม คือ นอกจากการหวังผลต่อการใช้ที่ดินที่รัฐถือครองเพื่อการลดต้นทุนของโครงการได้อย่างมหาศาลแล้ว บริษัทฯ ที่ทำโครงการนี้ยังหวังผลจากนโยบายลดโลกร้อนของรัฐบาล เนื่องจากรัฐมีนโยบายลดโลกร้อนแก่บริษัท/เอกชนที่ดำเนินธุรกิจสร้างมลภาวะคาร์บอนสู่ชั้นบรรยากาศ โดยให้บริษัท/เอกชนทั้งที่ดำเนินธุรกิจสร้างมลภาวะคาร์บอนสู่ชั้นบรรยากาศด้วยตัวเอง หรือไม่ได้ดำเนินธุรกิจสร้างมลภาวะคาร์บอนสู่ชั้นบรรยากาศด้วยตัวเอง มาขอสัมปทานในที่ดินรัฐเพื่อปลูกป่าหรือทำโครงการอื่นๆ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะโครงการพลังงานทางเลือกทั้งหลายอย่างพลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม (กังหันลม) ฯลฯ เพื่อให้บริษัท/เอกชนที่ดำเนินธุรกิจสร้างมลภาวะคาร์บอนสู่ชั้นบรรยากาศด้วยตัวเองเหล่านั้นได้ “คาร์บอนเครดิต” หรือเอกสารรับรองว่าบริษัท/เอกชนของตนได้ลดคาร์บอนเพื่อชดเชยกับจำนวนคาร์บอนที่ตัวเองผลิตขึ้นมาในโรงงานอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้ยังเป็นข้อถกเถียงว่าการทำเช่นนี้ถือเป็นการลดมลภาวะคาร์บอนจริงๆ หรือไม่ เนื่องจากไม่ได้ลดคาร์บอนจากแหล่งกำเนิด และบริษัทฯ ที่สร้างมลภาวะยังคงดำเนินธุรกิจโดยปล่อยคาร์บอนเท่าเดิมหรืออาจเพิ่มกำลังผลิตเพื่อสร้างมลภาวะคาร์บอนให้มากกว่าเดิมก็ได้ ในส่วนของบริษัท/เอกชนที่ไม่ได้ดำเนินธุรกิจสร้างมลภาวะคาร์บอนสู่ชั้นบรรยากาศด้วยตัวเอง ก็จะได้คาร์บอนเครดิตไปขายให้แก่บริษัท/เอกชนที่ดำเนินธุรกิจสร้างมลภาวะคาร์บอนสู่ชั้นบรรยากาศด้วยตัวเอง แต่ไม่ประสงค์ปลูกป่าหรือทำโครงการอื่นๆ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยตัวเอง ก็จะมีบริษัท/เอกชนนายหน้าเหล่านี้ดำเนินการให้

จากการสืบค้นข้อมูลดังกล่าว ทำให้ทราบว่าบริษัท 555 กรีน เอ็นเนอร์จี จำกัด จัดอยู่ในประเภทบริษัทฯ ที่ไม่ได้ดำเนินธุรกิจสร้างมลภาวะคาร์บอนสู่ชั้นบรรยากาศด้วยตัวเอง แต่เป็นนายหน้าค้าคาร์บอนเครดิต นำคาร์บอนเครดิตไปขายทำกำไรโดยตรง และจริงๆ แล้วบริษัทฯ นี้ไม่ได้จะทำการผลิตกระแสไฟฟ้ากังหันลมด้วย

ตัวเอง เป็นเพียงแค่นายหน้าหาเช่าที่ดินรัฐเพื่อนำสัญญาซื้อขายไฟฟ้าที่ได้จากรัฐไปขายให้อีกบริษัทหนึ่งผลิตกระแสไฟฟ้าแทน²

นอกจากนี้ นโยบายพลังงานของรัฐไทยยังเอื้อประโยชน์ให้กับบริษัท/เอกชนที่ผลิตกระแสไฟฟ้าอย่างสุดโต่ง โดยประกันว่าจะรับซื้อไฟฟ้าทั้งหมดทุกหน่วยที่บริษัท/เอกชนรายใดก็ตามผลิตได้ แม้ขณะเวลานั้นปริมาณสำรองไฟฟ้าจะล้นเกินในระบบมากเพียงใด จนเป็นเหตุให้โรงไฟฟ้าของบริษัท/เอกชนต่างๆ ไม่จำเป็นจะต้องเปิดเครื่องผลิตกระแสไฟฟ้าแม้สักหน่วยเดียวก็ตาม รัฐก็ยังจ่ายค่าซื้อไฟฟ้าในราคาปกติตามกำลังผลิตติดตั้งเหมือนเดิม ซึ่งเป็นการผลักภาระการรับซื้อไฟฟ้าของบริษัท/เอกชนมาให้แก่ประชาชนซึ่งเป็นผู้บริโภคด้วยการจ่ายค่าไฟแพงขึ้น

การได้มาซึ่งโชคหลายชั้นดังกล่าว ทำให้โครงการโรงไฟฟ้ากังหันลมนี้พยายามแย่งยึดที่ดินทำกินชาวบ้าน ขณะที่กำลังผลิตไฟฟ้าสำรองในปัจจุบันล้นเกินกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ โดยที่กำลังผลิตไฟฟ้าสำรองที่เหมาะสมควรอยู่ที่ระดับ 15 เปอร์เซ็นต์ก็พอแล้ว ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าโครงการโรงไฟฟ้ากังหันลม ตำบลคำป่าหลาย อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร จึงเป็นการลงทุนก่อสร้างกำลังผลิตไฟฟ้าที่เกินความจำเป็น แม้ไม่มีการก่อสร้างโครงการนี้ ประชาชน ตำบลคำป่าหลาย และทุก ๆ หมู่บ้านย่านตำบลของจังหวัดมุกดาหารและประชาชนไทยทั้งหมดทั่วประเทศก็ไม่ขาดแคลนไฟฟ้าใช้แต่ถ้าโครงการนี้ถูกสร้างขึ้น ประชาชน ตำบลคำป่าหลาย และประชาชนไทยทั้งหมดทั่วประเทศจะจ่ายค่าไฟแพงขึ้น

การคัดค้านของชุมชน: ช่วงชิงความรู้ ช่วงชิงอำนาจและสิทธิของชุมชน

อย่างที่กล่าวไปแล้วว่าตั้งแต่ต้นว่า พอทราบข่าวว่าจะมีโครงการไฟฟ้าพลังงานลมในพื้นที่ ชาวบ้านได้ติดตามคัดค้านโครงการอย่างต่อเนื่อง ใน 2 แนวทางหลัก คือ

การพัฒนาที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วม ในวันที่ 7 กรกฎาคม 2566 สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์น้ำซับคำป่าหลาย พร้อมกับชาวบ้านทั้ง 2 หมู่บ้านได้เข้าประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รองผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.จังหวัด) จังหวัดมุกดาหาร รองนายกเทศบาลคำป่าหลาย รองปลัดเทศบาลตำบลคำป่าหลาย หัวหน้างานนโยบายแผนและการข่าว กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดมุกดาหาร (กอ.รมน.มุกดาหาร) สารวัตรหัวหน้าสถานีตำรวจภูธรคำป่าหลาย ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดมุกดาหาร และเจ้าหน้าที่ยุติธรรมจังหวัดมุกดาหาร ในการประชุมครั้งนี้ ผู้อำนวยการศูนย์ป่าไม้มุกดาหาร ได้แจ้งต่อที่ประชุม ว่า “บริษัทฯ ได้จัดทำรายงานประชาคมหมู่ 13 โดยมีรายชื่อประมาณ 200 คน ยื่นแนบคำขออนุญาตเข้าใช้พื้นที่ป่าสงวนฯ เรียบร้อยแล้ว ” จึงทำให้ชาวบ้านรู้ในทันทีว่าเป็นประชาคมเท็จ เพราะการประชุมเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2565 ณ ที่ศาลาประชาคมหมู่ 5 ราษฎรบ้านแก้ง-โนนคำ

² ดูรายละเอียดในลิงค์นี้

ต่างเข้าใจว่าเป็นเวทีชี้แจงโครงการผลิตไฟฟ้าพลังงานลม การนำหลักฐานการประชุมดังกล่าวไปประกอบเพื่อยืนยันคำขออนุญาตเข้าใช้พื้นที่ป่าสงวนฯ จนได้รับใบอนุญาต จึงถือเป็นการยืนยันหลักฐานเท็จ ด้วยการนำรายชื่อชาวบ้านมาสวมใส่หรือลงชื่อในเอกสารภายหลังจากการประชุมชี้แจงข้อมูล โดยการทุจริตร่วมกันระหว่างบริษัทฯ กับเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำหมู่บ้าน

ด้วยเหตุดังกล่าว ชาวบ้านบ้านแก้ง-โนนคำจึงได้จัดการประชุมรับฟังความคิดเห็นหรือการประชุมประชาคมเพื่อยืนยันเจตจำนงตามสิทธิขั้นพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ และยืนยันต่อเทศบาลตำบลคำปาลหลายตามมติสภาเทศบาลตำบลคำปาลหลาย เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2565 ที่สภาฯ มีมติเห็นชอบต่อโครงการดังกล่าว แต่มีเงื่อนไขว่าก่อนที่จะดำเนินการต่อไปนั้นต้องผ่านประชาคมจากชาวบ้านในพื้นที่ก่อน ซึ่งผลจากการประชุมรับฟังความคิดเห็นหรือการประชุมครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 119 คน มีมติเป็นเอกฉันท์ 115 เสียง ไม่เห็นด้วยกับการตั้งโครงการ-ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงหมูแปลงที่ 2 สำหรับ 4 เสียงซึ่งได้แสดงเจตจำนงออกเสียงตั้งแต่ต้นเนื่องจากเป็นประธานในการประชุมและเป็นผู้บังคับคะแนนเสียง

จากการที่กลุ่มอนุรักษ์น้ำซับคำปาลหลายได้ยื่นหนังสือถึงอธิบดีกรมป่าไม้เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2566 เพื่อร้องเรียนถึงกระบวนการที่ไม่ถูกต้องในการยื่นขออนุญาตใช้พื้นที่ป่าสงวนฯ ตั้งโครงการทับที่ดินทำกินของชาวบ้าน และการตรวจสอบป่าที่ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง อธิบดีกรมป่าไม้จึงมีคำสั่งมาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2566 ให้จังหวัดมุกดาหารมีคำสั่งระงับใบอนุญาตชั่วคราว เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่ว่าเป็นไปตามข้อร้องเรียนหรือไม่ แต่ผู้ว่าราชการจังหวัดกลับนิ่งเฉย ไม่มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อตรวจสอบแต่อย่างใด ซึ่งการนิ่งเฉยดังกล่าวถือเป็นการถ่วงเวลา เอื้อประโยชน์ให้บริษัทฯ เดินหน้าโครงการ และปิดความรับผิดชอบต่อการแก้ไขปัญหาอย่างสิ้นเชิง ทำให้เกิดการตั้งคำถามว่าเหตุใดเจ้าหน้าที่ระดับสูงของจังหวัดจึงยอมเสี่ยงละเว้นการปฏิบัติหน้าที่เพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทฯ

ต่อมาในวันที่ 3 สิงหาคม 2566 กลุ่มอนุรักษ์น้ำซับคำปาลหลายและกลุ่มราษฎรบ้านแก้ง-โนนคำกว่า 150 คน เดินทางเข้าไปยังศาลากลางจังหวัดมุกดาหารเพื่อให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีคำสั่งยกเลิกใบอนุญาตใช้พื้นที่ป่าสงวนฯ แต่ไม่ได้พบกับผู้ว่าฯ เนื่องจากได้ไปราชการที่เวียงจันทน์ แต่มีรองผู้ว่าฯ นายอำเภอเมืองมุกดาหาร และผอ.ทส.จังหวัดมุกดาหารพร้อมนักวิชาการป่าไม้ปฏิบัติการ จึงเป็นตัวแทนพูดคุยกับกลุ่มราษฎร ผลของการพูดคุยนำไปสู่การแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบรายละเอียดข้อมูลละเอียดข้อเท็จจริง โดยมีหน่วยงานภาครัฐจังหวัดมุกดาหาร ตัวแทนกลุ่มอนุรักษ์น้ำซับคำปาลหลายและตัวแทนบริษัท เพื่อที่จะเห็นข้อมูลข้อเท็จจริงทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม กลุ่มราษฎรไม่รับข้อเสนอในการตั้งคณะกรรมการ โดยให้เหตุผลว่า บริษัทฯ มีการดำเนินการที่ผิดกระบวนการขั้นตอนชัดเจนอยู่แล้ว โดยเฉพาะเรื่องของการปกปิดข้อมูล ขาดการประชาสัมพันธ์โครงการ และการไม่ทำประชาคม ซึ่งผิดเงื่อนไขของมติเทศบาลตำบลคำปาลหลาย ซึ่งผิดเงื่อนไขท้ายใบอนุญาตใช้พื้นที่ป่าสงวนฯ ทั้งข้อ 13 และ 14 อย่างชัดเจน อีกทั้งโครงการนี้ยังพบข้อพิรุธอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการปกปิดข้อมูลโครงการ ที่ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลข่าวสารใดๆ ให้ประชาชนทราบ นับแต่วันที่ยื่นคำขอ

จนกระทั่งได้รับใบอนุญาต รวมทั้งสิ่งที่ชาวบ้านในพื้นที่ร้องเรียน ไม่เคยได้รับการตรวจสอบแม้แต่บ่อย ล่าสุด คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง 3 ฝ่าย ลงตรวจสอบพื้นที่ทับซ้อนที่ดินทำกิน แปลงปลูกป่า และที่ตั้งโครงการ ที่อยู่ใกล้ชุมชนตามที่ร้องเรียน แต่ยังไม่มีการเรียกประชุมเพื่อนำเสนอผลการตรวจสอบ

การช่วงชิงความรู้ ในการอนุญาตให้ใช้พื้นที่ดังกล่าว พบว่ามีการบันทึกรายงานการตรวจสอบสภาพป่าสงวนแห่งชาติป่าดงหมูแปลง 2 โดยสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 7 (ขอนแก่น) และเจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดมุกดาหาร (ทส.จังหวัด) ระบุว่าป่าเสื่อมโทรม ทำให้บริษัทฯ สามารถยื่นขอใช้พื้นที่ป่าสงวนฯ เพื่อทำโครงการผลิตไฟฟ้าพลังงานลมได้สำเร็จ ซึ่งหากพิจารณาตามรายงานการตรวจสอบสภาพป่าฯ ที่ถูกยื่นขอโดยบริษัท 555 กรีน เอ็นเนอร์จี้ จำกัด ก็จะไม่เห็นได้อย่างชัดเจนถึงความไม่ตรงไปตรงมาของเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจสอบสภาพป่า โดยมีการระบุผิดกับสภาพความเป็นจริงในพื้นที่หลายประการ ได้แก่

- 1) สภาพพื้นที่ที่อนุญาตไม่มีสภาพป่าธรรมชาติเดิมเหลืออยู่ มีสภาพเสื่อมโทรม
- 2) ไม่มีไม้หวงห้ามมีค่าขนาดความโตที่ 100 เซนติเมตร
- 3) มีเพียงป่าเต็งรังขนาด 50 – 100 เซนติเมตร
- 4) ไม่มีไม้หวงห้ามมีค่าความโตกว่า 100 เซนติเมตรในพื้นที่
- 5) มีการปลูกยางพาราและมันสำปะหลัง
- 6) ไม่มีไม้หวงห้ามธรรมชาติซึ่งมีค่าอยู่แต่อย่างใด
- 7) สิ่งแวดล้อมข้างเคียงไม่มีการระบุในข้อเท็จจริงว่าในขอบเขตคำขอมีวัดป่าธรรมชาติธรรมตั้งอยู่ และอยู่ติดกับหน่วยป้องกันรักษาป่ามุกดาหารที่ 1 (คำป่าหลาย)

ชาวบ้านได้ได้สำรวจสภาพป่าสงวนแห่งชาติป่าดงหมูแปลงที่ 2 ในบริเวณที่จะมีการสร้างกังหันลมเพื่อนำเสนอข้อมูลที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ถึง 3 รอบ โดยเก็บข้อมูลทั้งในช่วงฤดูฝน ฤดูหนาวและฤดูร้อน มีการเชิญนักวิชาการด้านป่าไม้ (วนศาสตร์ชุมชน) ร่วมทำการสำรวจ ความหลากหลายของระบบนิเวศ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ตลอดจนมีพืชและสัตว์ เห็ด แมลง และความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ว่าพื้นที่ที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ขัดแย้งกับข้อมูลของสำนักจัดการทรัพยากรที่ 7 ที่ระบุว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นป่าเสื่อมโทรมอย่างชัดเจน โดยพบข้อมูลที่น่าสนใจ ดังนี้

1) ความหลากหลายของพันธุ์พืช

จากข้อมูลการสุ่มสำรวจตีแปลงครั้งล่าสุด เมื่อปลายเดือนมกราคม 2567 ซึ่งเป็นช่วงเข้าสู่ฤดูแล้ง โดยมีการเชิญนักวิชาการด้านป่าไม้มาทำการสำรวจร่วมกับชาวบ้าน ใช้วิธีการตีแปลงตามหลักของกรมป่าไม้ 3 จุด คือ บริเวณป่าโคกเพสี ป่าโคกถ้ำเม่น และโคกสาบปอดาล (ป่าหลังม.1 พบข้อมูล ดังนี้

พื้นที่สำรวจ/1 ไร่	โคกเพสี	โคกถ้ำเม่น	โคกสาขปอดาล
ต้นไม้โตมากกว่า 100 เซนติเมตร (จำนวน)	21	16	16
ต้นไม้โต 50 - 100 เซนติเมตร (จำนวน)	91	96	75
ต้นไม้เล็กกว่า 50 - เซนติเมตร (จำนวน)	96	80	234

การนิยาม “ป่าเสื่อมโทรม” และ “ป่าความมั่นคงทางอาหาร จากการที่บริษัท 555 กรีนเอนเนอร์จี และสำนักจัดการทรัพยากรที่ 7 ระบุสถานะ “ป่าเสื่อมโทรม ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2530 แก้ไขปรับปรุงเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2532 นิยามไว้ว่า “ป่าเสื่อมโทรม หมายความว่า พื้นที่ป่าในบริเวณป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมดหรือบางส่วน มีไม้มีค่าที่มีลักษณะสมบูรณ์เหลืออยู่น้อย และป่านั้นยากที่จะกลับฟื้นคืนได้ตามธรรมชาติ โดยมีลูกไม้ขนาดความสูงเกิน 2 เซนติเมตรขึ้นไป ขึ้นกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ไม่เกิน 20 ต้น หรือมีไม้ขนาดความโตวัดโดยรอบลำต้นที่สูง 130 เซนติเมตร ตั้งแต่ 50- 100 เซนติเมตรขึ้นกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ไม่เกินไร่ละ 8 ต้น หรือมีไม้ขนาดความโตเกิน 100 เซนติเมตรขึ้นไป ขึ้นกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ไม่เกินไร่ละ 2 ต้น หรือพื้นที่ป่าที่มีไม้เข้าหลักเกณฑ์ทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าว เมื่อรวมกันแล้วต้องมีจำนวนไม่เกินไร่ละ 16 ต้น” แต่จากข้อมูลต้นไม้ที่สำรวจพบ เมื่อพิจารณาดูเกณฑ์จำนวนต้นต่อไร่ (ความหนาแน่น) บ่งชี้ได้ว่าเป็นป่าอยู่ในช่วงการฟื้นตัวตามธรรมชาติ มีแม่ไม้ ไม้หนุม และลูกไม้ ดังนั้น จึงไม่ใช่ป่าเสื่อมโทรมแน่นอน

ไม่เพียงเท่านั้นยังพบว่าพื้นที่ป่าดังกล่าวมีระบบนิเวศที่หลากหลายทั้ง ป่าโคก ฮ่อม ฮ่อง ห้วยและ พลาญหินซึ่งเป็นพื้นที่แหล่งน้ำซับซึมที่ทำหน้าที่กักเก็บน้ำสำหรับการเกษตร เป็นระบบนิเวศที่เปราะบางและอ่อนไหวง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศโดยรอบ

แต่สิ่งที่สำคัญไปกว่านั้น ในมุมมองของชาวบ้านซึ่งสัมพันธ์กับพื้นที่ที่จะมีการทำกังหันลม มองว่าป่าไม่ได้อยู่ในสถานะป่าเสื่อมโทรม เพราะป่ายังคงทำหน้าที่เป็น “แหล่งความมั่นคงทางอาหาร” “แหล่งต้นน้ำ” และทำหน้าที่ให้บริการแก่ประชาชนในฐานะพื้นที่เลี้ยงสัตว์ พื้นที่เที่ยวเล่น ได้อย่างสมบูรณ์ตลอดทั้งปี

ข้อมูลโคก (คูนิทรรศการประกอบ)

No.	ชื่อโคก	คำอธิบาย	พืชหรือสัตว์ที่มีลักษณะเด่นหรือมีปริมาณเยอะจนโดดเด่นของโคกนั้นๆ /ลักษณะจำเพาะการใช้ประโยชน์
1	โคกสาปอดาล	ในอดีตมีน้ำซึ่งเป็นแอ่งน้ำขนาดเล็ก ชาวบ้านในระแวกนั้นนำต้นปอที่ได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลช่วงต้นปี 2500 ไปแช่ก่อนนำมาตีเส้น ปัจจุบันน้ำแห้งแล้ว และชาวบ้านก็ไม่ปลูกปอแล้ว	มีพืชอาหารและสัตว์หลากหลาย เป็นแหล่งอาหารสำคัญ
2	โคกหมาสรวง	โคกนี้มีหมาจิ้งจอกอาศัยอยู่ /คำว่าหมาสรวง คือ หมาจิ้งจอกตัวใหญ่หางเป็นพวงสวย ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นหมาหัวหน้าฝูง ส่วนหมาจิ้งจอกที่มีลักษณะธรรมดา เรียกว่าหมาจอก ปัจจุบันหมาจอกยังไม่ให้ได้พบเห็น และได้ยินเสียงยามคำคิน	มีเห็ดโคน เห็ดไค มีแมลงคาม
3	โคกบ้านฮ่าง (บ้านร้าง)	เดิมเป็นที่ตั้งหมู่บ้านก่อนที่จะมีการย้ายออกไปตั้งที่ใหม่	เป็นแหล่งแมงแคง หาเห็ด ดอกกระเจียว ฯ
4	โคกวัดพาน	เป็นแหล่งต้นน้ำที่ไหลลงมาอ่างถ้าแม่น	มีพืชอาหารและสัตว์หลากหลาย เป็นแหล่งอาหารสำคัญ
5.	ถ้าแม่น	เชื่อมต่อกับโคกวัดพาน มีอ่างห้วยไหลมาจากโคกวัดพานก่อนจะไหลมาตกบริเวณถ้าแม่น - ถ้าแม่นมีน้ำไหลหลังปี(เขื่อนอ่างถ้าแม่น) โดยไหลลงมาผ่านชะง่อนหินก่อนไหลลงไปบริเวณนาหาด - โดยรอบมีระบบนิเวศย่อย 2 แบบ คือระบบนิเวศป่าโคกที่เป็นป่าต้นน้ำ และระบบนิเวศผืนดินใต้ผืนดินเป็นหินทรายที่ซึมซับกักเก็บน้ำไว้ เปรียบเหมือนฟองน้ำ และปล่อยน้ำให้ซึมออกตลอดทั้งปี ทั้งนี้ ระบบนิเวศผืนดินดูหากไม่เข้าใจจะคิดว่าเป็นพื้นที่แล้ง เนื่องจากบริเวณผืนดินจะต้นไม้ขึ้นน้อยมาก และดูแล แต่จุดที่ผืนดิน	- มีไผ่ผดแดง หอยเตี๋ย หอยหอม แมลงทับ เยียดมาก เนื่องจากมีความชื้นสูงตลอดทั้งปี - เป็นแหล่งน้ำ/จุดพักเหนื่อยเวลาชาวบ้านมาเลี้ยงควาย มาทำนา หาของป่า

No.	ชื่อโคก	คำอธิบาย	พืชหรือสัตว์ที่มีลักษณะเด่นหรือมีปริมาณเยอะจนโดดเด่นของโคกนั้นๆ /ลักษณะจำเพาะการใช้ประโยชน์
		หินลาดต่ำลงจะเป็นเสมือนโอเอซิส คือ เป็นแหล่งน้ำกลางความแล้ง -ชาวบ้านเชื่อว่าบริเวณนี้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติคุ้มครองอยู่	
6	โคกม้ายาย	มีตำนานเรื่องเล่าว่าเส้นทางที่คนใช้สัญจรไปไหว้พระธาตุพนม โดยมีครั้งหนึ่งที่คนขี่ม้ามาบริเวณดังกล่าวแล้วม้ายาย เลยเรียกว่าโคกม้ายาย	-มีต้นกระรอกและกระเจียวเยอะ -ทั้งนี้โคกม้ายายและโคกคำเต่าเป็นโคกที่เชื่อมต่อกัน เป็นแหล่งหากินของชาวบ้านทั้งในและนอกพื้นที่
7	โคกคำเต่า	เชื่อมต่อกับโคกม้ายาย	-มีต้นกระรอกและกระเจียวเยอะ -เป็นแหล่งต้นน้ำห้อยคำเต่า
8.	โคกลาดควายนอน	-เป็นพื้นที่ราบกว้าง ชาวบ้านนิยมเอาวัวควายไปเลี้ยง -ในอดีต เป็นพื้นที่สำคัญที่ผู้คนชุมชนต่างๆ พบปะกันเมื่อออกไปเลี้ยงวัว ควาย และมีเรื่องเล่าว่าคนหนุ่มสาวใช้พื้นที่นี้ในการพบปะ หยอกล้อและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกัน -ในอดีตเป็นจุดพักรวมรวบควายของนายฮ้อยก่อนนำไปขาย	- มีความอุดมสมบูรณ์ของพืชและสัตว์เนื่องจากเป็นโคกใหญ่ต้นไม้ค่อนข้างหนาแน่น -เป็นแหล่งอาหาร ทั้งเห็ด ผัก แมลง
9.	โคกเพสี	ที่มาของชื่อ คือ มีคุณยายชื่อ สี ไปล้มบริเวณดังกล่าว “ล้ม” ในภาษาอีสานใช้คำว่า “เพ” ได้ -โคกนี้เป็นโคกใหญ่ที่สุดในบรรดาโคกทั้งหมด	-มีความอุดมสมบูรณ์ของพืชและสัตว์เนื่องจากเป็นโคกใหญ่ต้นไม้ค่อนข้างหนาแน่น มีแหล่งน้ำคือห้อยเพสีที่ไหลตลอดปี (ปริมาณน้ำน้อยกว่าห้อยถ้ำเม่น) -มีเห็ดระโงก เห็ดเผาะ กระเจียว แมลงทับ แมลงแคง แมงคาม ผักหวาน -เป็นแหล่งเลี้ยงวัว ควาย
10	โคกหินถือกุบ	มีลักษณะเป็นผาหินสองชั้นที่หินชั้นบนลักษณะเหมือนหมวกของคนเวียดนาม ที่ภาษาอีสานเรียกว่า “กุบ”	แหล่งหาเห็ดหลากหลายชนิด
11	โคกภูทบ	มีลักษณะเป็นผาหินหักศอก ภาษาอีสานเรียกว่า “ทบ”	แหล่งหาเห็ดหลากหลายชนิด

ทั้งนี้ โคนทุกโคน เป็นแหล่งอาหารของชุมชน (ทั้งในตำบล นอกตำบล อำเภอ ต่างจังหวัด) มีลักษณะพืชและสัตว์ไม่แตกต่างกัน หมุนเวียนหากินได้ทุกฤดูกาล ชาวบ้านที่ยังชีพด้วยการเก็บหาของป่าทั้งเพื่อกินและเพื่อขาย (อยู่ระหว่างการรวบรวมข้อมูลพันธุ์ต้นไม้ -พืชและสัตว์ในพื้นที่) และยังเป็น “พื้นที่ของความสัมพันธ์ตามนิเวศ” ระหว่างคนกับคน และคนกับทรัพยากร ทั้งนี้ “ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน” คือ การใช้ประโยชน์ในพื้นที่เดียวกันก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกัน ในอดีตป่าโคกเหล่านี้ ทำหน้าที่เป็นทั้งแหล่งอาหาร แหล่งปศุสัตว์ ที่คนได้พบปะ พูดคุย ทำกิจกรรมร่วมกันเช่นการหาของป่าแล้วนำมาทำอาหารระหว่างเลี้ยงวัวควาย คนหนุ่มสาวพบเจอกันผ่านกิจกรรมต่างๆ “ความสัมพันธ์ระหว่างคนและระบบนิเวศ” สะท้อนผ่านการตั้งชื่อโคกต่างๆ เช่น โคนลาดควาย คือ โคนที่คนนิยมนำควายไป โคนเพส คือโคกที่ผู้หญิงแก่ออกไปหกล้มบริเวณนั้น เป็นต้น ทุกโคกจะมีเรื่องเล่าที่สะท้อนความสัมพันธ์กับระบบนิเวศ นอกจากนี้ แต่ละโคกยังมีลักษณะย่อยเฉพาะที่แตกต่างกันไป เช่น โคนเพสมีต้นจิกขึ้นมาก ก็จะมีแมลงแดง แมลงทับขึ้นเยอะ บริเวณโคกถ้ามีเนินซึ่งมีความชันสูงทั้งปีจะมีรังมดแดง หอย เขียวอยู่จำนวนมาก เป็นต้น ทั้งนี้ ในอดีตคนไม่ได้มองป่าโคกเป็นป่า เป็นแหล่งหากินเท่านั้น แต่ยังมองเป็นพื้นที่เที่ยวเล่น เป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจภายหลังการทำนาหรือทำไร่

ข้อมูลฮ้องท้าย (คุณทรรศการประกอบ)

No.	ชื่อโคก	คำอธิบาย
1	ฮ้องดอนหย่าง	ต้นน้ำคือบริเวณลำบ่อด้าน ไหลลงนาหาด
2	ฮ้องถ้าเม่น	ต้นน้ำมาจากโคกวัดพาน ไหลลงมาที่บริเวณผลานหินทรายถ้าเม่น มีน้ำไหลตลอดทั้งปี เป็นแหล่งโอเอซิสของป่าบริเวณนี้ ก่อนไหลลงนาหาด
3	ฮ้องชาด	เรียกตามชื่อของต้นไม้คือ ต้นชาด ซึ่งปรากฏอยู่มากในบริเวณดังกล่าว มีน้ำเฉพาะฤดูฝน
4	ฮ้องผักขะเม็ก	เรียกตามชื่อของต้นไม้คือ ผักขะเม็ก ซึ่งปรากฏอยู่มากในบริเวณดังกล่าว มี น้ำเฉพาะฤดูฝน
5	ฮ้องฝนแสนห่า	อยู่บริเวณโคกเพส ซึ่งเป็นโคกใหญ่ที่มีความสมบูรณ์หนาแน่นของต้นไม้ มีความชุ่มชื้น มีแอ่งน้ำขนาดเล็กอยู่บริเวณโคก และมีผลานหินรอบๆ แอ่งน้ำ ทั้งนี้ ฮ้องน้ำแห่งนี้น้ำไหลทั้งปี แต่ปริมาณไม่เยอะมาก

No.	ชื่อโคก	คำอธิบาย
6	ฮ้องลาดควาย	ไหลมาจากบริเวณโคกลาดควาย มีน้ำเฉพาะหน้าฝน
7.	ฮ้องคำเต่า	ไหลมาจากโคกคำเต่า มีน้ำเฉพาะหน้าฝน

สิ่งที่ต้องนำเสนอให้เกิดความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับระบบนิเวศของพื้นที่คำป่าหลายซึ่งมีทั้งลักษณะร่วมในภาคอีสานและมีความจำเพาะเจาะจงในพื้นที่ ดังนี้

1. โคกในพื้นที่คำป่าหลาย (และในพื้นที่อีสาน) เป็นแหล่งความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญของระบบนิเวศและเป็นแหล่งความมั่นคงทางอาหารและการดำรงชีพในชีวิตประจำวันของคนในชุมชน ไม่เพียงเท่านั้นโคกยังเป็นแหล่งต้นน้ำ หรือที่เรียกว่า “ฮ้อง” สายเล็กๆ ก่อนไหลรวมเป็นลำห้วยและไหลลงสู่แม่น้ำสาขาหรือไหลลงสู่แม่น้ำโขง
2. ฮ้อง หรือ ลำห้วยสายเล็กๆ เป็นลำน้ำสาขาของห้วยที่ใหญ่กว่า บางฮ้องมีน้ำไหลตลอดทั้งปี เช่น ฮ้องเม่น ฮ้องฝนแสนห่า การมีน้ำไหลตลอดทั้งปี ทำให้บริเวณตลอดลำห้วยมีความหลากหลายทางชีวภาพสูงทั้งพืช สัตว์บก และสัตว์น้ำขนาดเล็ก
3. ระบบนิเวศลานหินหรือพลาญหิน เป็นพื้นที่โล่งกว้าง มีชั้นดินบางๆ ปกคลุมบางจุด บนลานหินมีพืชพรรณอาศัยน้อย พรรณไม้ที่ขึ้นส่วนใหญ่เป็นพืชล้มลุกกลุ่มหญ้าที่สามารถทิ้งเมล็ดทนแล้งได้ดี ฝังอยู่ใต้ดินที่แตกของหิน ในช่วงหน้าแล้งจะแห้งเป็นระยะพักตัว เมื่อมีฝนตกก็จะเจริญเติบโตขึ้นใหม่ ทั้งนี้ในช่วงฤดูหนาวและฤดูฝนซึ่งมีความชื้นสูงจะพบไม้ล้มลุกเจริญเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ จากงานศึกษาของศาสตราจารย์ ดร. ประพนธ์ จันทโรนัย และคณะ³ (2562) จากสาขาวิชาชีววิทยา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งทำการศึกษาความหลากหลายของไม้ล้มลุกบนลานหิน และความหลากหลายของพืชวงขาในเขตอุทยานแห่งชาติภูพาน จังหวัดสกลนครซึ่งมีลานหินปรากฏจำนวนมาก พบว่า ระบบนิเวศลานหินจึงมีความเปราะบาง และมีโอกาสได้รับผลกระทบจากกิจกรรมของมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมได้ง่าย

กรณีระบบนิเวศลานหินที่คำป่าหลาย คือ บริเวณโคกถ้าเม่นและโคกเพสียงพบว่าได้ลานหินเป็นหินทรายที่ทำหน้าที่คอยกักเก็บน้ำที่ไหลลงตามรอยแตกของหินและพื้นที่โดยรอบเหมือนเป็นฟองน้ำและค่อยปล่อยน้ำออกมาตลอดทั้งปี (อยู่ไม่ห่างจากแหล่งน้ำซับแหล่งน้ำสำคัญของคนในตำบลคำป่าหลายซึ่งเกิดจากระบบลานหินเช่นกัน)

³ ประพนธ์ จันทโรนัย และคณะ (2562). ความหลากหลายของไม้ล้มลุกบนลานหิน และความหลากหลายชนิดของพืชวงขา (Malvaceae) ในเขตอุทยานแห่งชาติภูพาน จังหวัดสกลนคร. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อย่างไรก็ตาม ระบบนิเวศลานที่คำป่าหลายสัมพันธ์กับพื้นที่โคกต่างๆ ที่อยู่รายรอบเพราะเป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญ พุดง่าย ๆ คือ “โคกต่างๆ เป็นแหล่งต้นน้ำ และลานหินเป็นแหล่งกักเก็บน้ำ”

4. นาหาด คือ บริเวณที่ราบหุบเขา ลักษณะราบเรียบมีดินทรายขาวปรากฏ เป็นพื้นที่รับน้ำจากฮองห้วยหลายสายไหล ทำให้นาบริเวณนี้มีน้ำอุดมสมบูรณ์ ทั้งนี้ น้ำจากบริเวณดังกล่าวจะไหลลงไปยังห้วยบังทราย ก่อนไหลลงน้ำโขง ทำให้เห็นว่าระบบนิเวศโคก ฮอง ห้วยของบริเวณนี้สัมพันธ์กับในฐานะพื้นที่ต้นน้ำ ที่ไหลลงสู่แม่น้ำโขง
5. ห้วยบัง หรือ ห้วยหินอ่าง เป็นลำห้วยที่รับน้ำจากฮองห้วย จำนวน 5 ฮอง ประกอบด้วย ฮองผักขะเม็ก / ฮองฝนแสนห่า/ฮอง (ไม่มีชื่อ) /ฮองลาดควาย /ฮองคำเต่า ก่อนไหลลงห้วยบังทรายและไหลไปยังน้ำโขง
6. ห้วยบังทราย เป็นลำห้วยสาขาของแม่น้ำโขง มีต้นน้ำอยู่อำเภอดงหลวง ไหลล่อเลี้ยงชาวบ้านทั้งในด้านการบริโภค อุปโภคและเกษตรกรรม ในอดีตยังเป็นเส้นทางสัญจรของชาวบ้านริมลำห้วยเพื่อไปยังตัวเมือง

ทั้งนี้ “โครงการผลิตไฟฟ้ากังหันลม” ที่อ้างใช้มาตรการพลังงานสะอาดตามแผน BCG Model สะท้อนให้เห็นความฉ้อฉลของนโยบายรัฐที่เอื้อประโยชน์ให้กับทุนในการเข้าเปลี่ยนแปลงและใช้ประโยชน์บนที่ดินและพื้นที่ป่าไม้ของชุมชนผ่านการอาศัยกลไกของรัฐ โดยปราศจาก การสำรวจความเหมาะสมของพื้นที่ การรับความคิดเห็นของชาวบ้านเพราะกว่าจะรู้ว่าที่ดินถูกส่งต่อให้กับ “ทุน” ก็เหมือนรัฐได้ดำเนินการอนุญาตไปแล้ว ดังนั้น การต่อสู้ของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์น้ำซับคำป่าหลายจึงยังไม่อาจจะยุติได้แม้จะสามารถเข้าทำกินในที่ดินของตนเองได้แล้ว เพราะสถานะของที่ดินและทรัพยากรของชุมชนตกอยู่ท่ามกลางภาวะความเปราะบางและความเสี่ยงต่อการถูกแย่งยึดโดยเฉพาะจากรัฐตลอดเวลา ทำให้ในด้านหนึ่งพวกเขาต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้มีชีวิตรอด และในด้านหนึ่งต้องต่อสู้เพื่อปกป้องที่ดินและทรัพยากรของชุมชนซึ่งนับเป็นภาระที่หนักหนาสำหรับชีวิตชาวบ้านที่นี้ซึ่งที่ผ่านมาได้เต็มไปด้วยความเสี่ยงในการดำรงชีวิตมากพออยู่แล้ว การสวมบทบาทเป็นนักแย่งยึดที่ดินและทรัพยากรของรัฐได้ชัดเจนไม่ให้ชาวบ้านแบบพวกเขาสามารถพึ่งตนเองได้ ไม่สามารถมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคง มีโอกาสเพียงริบหรี่ที่จะหลุดพ้นจากปลักความยากจนแต่กลับมีโอกาสกว้างขวางที่จะกลายเป็นครัวเรือนยากจนเรื้อรัง